

UOT 821.512.162

Gülgün ƏLİYEVƏ

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Bakı Dövlət Universiteti

gulgün_rzayeva@mail.ru

MÜASİR POEZİYADA SEYİD İMADƏDDİN NƏSİMİ OBRAZI

Açar sözlər: klassik poeziya, Seyid İmadəddin Nəsimi, müasir poeziya, Məmməd Araz, Əli Kərim, Xəlil Rza Ulutürk

Keywords: classical poetry, Seyid Imadeddin Nasimi, contemporary poetry, Mammad Araz, Ali Karim, Khalil Rza Uluturk

Ключевые слова: классическая поэзия, Сеид Имадеддин Насими, современная поэзия, Мамед Араз, Али Керим, Халил Рза Улутюрк

Giriş. Müasir Azərbaycan şeirinin müntəzəm olaraq müraciət etdiyi və estetik yaddaşında həmişə yaşatdığı qüdrətli klassiklərimizdən biri Seyid İmadəddin Nəsimidir. Onun həyat və yaradıcılıq yolu çağdaş Azərbaycan poeziyası üçün Əfzələddin Xaqani və Nizami Gəncəvi, Şah İsmayıl Xətai və Məhəmməd Füzuli, M.P.Vaqif və M.Ə.Sabir qədər müqəddəs, məhrəm zirvələrdən biridir. Azərbaycan poetik təfəkkürünün inkişafı tarixində ən mühüm və zəruri mərhələlərdən birinin yaradıcısı olan Nəsimi öz yüksək və fəlsəfi şeirliyi ilə ədəbiyyatımızın tərəqqisinə və yüksəlişinə 650 ilə yaxındır ki, fasiləsiz olaraq xidmət etməkdədir. Məhz buna görə də təkcə orta əsrlərin və sonrakı dövrlərin qüdrətli və məşhur klassikləri deyil, həm də XX yüzildə yazıb-yaratmış böyük Azərbaycan şairləri Nəsimi ruhuna sonsuz hörmətlə yanaşmış, onun heç zaman köhnəlməyən poetik ənənələrini öz yaradıcılıqlarında davam etdirməyə çalışmışlar. Nəsiminin əsərləri, həyat və mübarizə yolu XX yüzil Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndələrinin yaradıcılığında yad edilmiş, onun yenilməz şəxsiyyətinə atəşin misralar həsr olunmuşdur.

Xüsusiən XX yüzilin ikinci yarısından etibarən ölkəmizdə baş verən ciddi ictimai-siyasi və ədəbi yenilənmə milli poetik keçmişimizə münasibətin mahiyyətini və miqyaslarını da köklü surətdə dəyişdirdi. Bu dövr Azərbaycan poeziyasında nəinki yaxın milli keçmişimiz, eyni zamanda, minillik poetik tariximiz mənəvi-estetik cəhətdən yenidən mənimsənilərək, davam və inkişaf etdirildi. Məhz həmin dövrdən başlayaraq müasir lirik qəhrəman özünü milli-estetik və etno-mənəvi təcrübənin, yaddaşın daşıyıcısı kimi təqdim etməyə üstünlük verdi. Xüsusiən 50-ci illərin ortalarından və 60-cı illərin əvvəllərindən etibarən ədəbiyyata təşrif buyuran nəsillər özlərini, sözün həqiqi mənasında, dahi sənətkarlarımızın varisləri sayırdılar. İrsi və yaradıcılığı yeni ədəbi nəsillərin istinad və güvənc mənbəyinə çevrilən qüdrətli klassiklərimizdən biri də, şübhəsiz ki, Seyid İmadəddin Nəsimi idi. Xalq şairi Məmməd Arazın 60-70-ci illərdə qələmə aldığı şeirlərində yuxarıda söylədiklərimizin təsdiqini görürük. Məmməd Arazın lirik qəhrəmanı öz poetik

yolunun çox-çox qədimlərdən başladığını və o özü min illərdən bəri davam edib gələn yolun əzabkeş yolçusu olduğunu inamla vurğulayır:

Bu yol gedər, gedər...
Zərdüştlərin odu sönməz
odasına gedib çıxar.
Nəsimilər, Füzulilər
obasına gedib çıxar [1, s. 311].

Akademik İsa Həbibbəyli “Xalq şairi Məmməd Araz” kitabında ustad şairin milli-mənəvi keçmişimizlə bağlılığından, Nizami, Nəsimi, Xətai, Füzuli, Vaqif, Sabir kimi ədəbiyyatımızın görkəmli klassikləri ilə yaradıcılıq əlaqələrindən bəhs edərkən ustad sənətkarların hələ ilk gəncliyindən etibarən şairə qüvvətli təsir göstərdiyini və bu təsirlərin Məmməd Araz poeziyasını “yeni keyfiyyətlərlə zənginləşdirdiyini” vurğulayır [2, s. 14]. Müəllif fikirlərini davam etdirərək yazır: “Məmməd Araz adları çəkilən ustad sənətkarlardan yaradıcılıqla öyrənmiş, onların heç birini təkrar etməmişdir. Nəticə etibarilə millilik və müasirlik, dərin və incə lirizm, fəal vətəndaşlıq mövqeyi və bəşərilik Məmməd Araz şeirinin özünəməxsusluğunu müəyyən edir” [2, s.14].

XX yüzilin orijinal estetik dünyagörüşünə, yenilməz mənəviyyatına malik lirik qəhrəmanlarından biri milli-mənəvi keçmişin davamçısı olduğunu vurğulamaqdan qürur duyur. Bu lirik qəhrəman təkcə bugünkü milli varlığının deyil, gələcəyinin də doğma ustadların nəfəsi və ənənələri ilə qırılmaz surətdə bağlılığını, ayrılmazlığını hamıya bəyan edir:

Məndən soruşanda: – sən kimsən? – onda
Nəsimi oluram alov donunda.
Bəzən üfüq adlı bir Nizamiyəm,
Demək, mən xilqətəm, demək, hamıyam.
Bəzən Füzuliyəm, –
Bir planetəm.
Bəzən bir ulduzam,
Bəzən kometəm... [1, s. 316-317].

Söz sənətində Nəsiminin mənəviyyatı, inancı, yeri. Müasir poeziyada Nəsimi obrazının vəsfindən bəhs edərkən ötən yüzilin orijinal şairlərindən Əli Kərimin “Şəhidliyin zirvəsi” (1969) şeirini xatırlamamaq mümkün deyil. Əminliklə söyləmək mümkündür ki, “Şəhidliyin zirvəsi” şeiri XX yüzildə Nəsimiyə həsr olunmuş ən uğurlu, fəlsəfi və emosional poetik nümunələrdən biridir. Şairin müasiri və həssas tənqidçilərindən biri, görkəmli filosof və ədəbiyyatşünas alim Asif Əfəndiyev həmin şeir haqqında aşağıdakıları yazmışdır: “Cansız canlandırmaqda, cansız ilə canlı arasında rabitə yaratmaqda Əli Kərim kamil bir ustadır: “Təpədən-dırnağa dək soyalar bir adamı

Necə olar dinməsin?! Böyük əqidəsindən Bir misralıq enməsin. Qaşları çatılmasın Bir xırda vergül qədər. Təpədən-dırnağadək Əqidə olan kəsi Dırnaqdan-təpəyədək soydu xəncər tiyəsi”... Nizamilər, Füzulilər, Nəsimilər, Vaqiflər, Sabirlər, S.Vurğunlar adlı uca zirvələr səltənətində saf bir bulaq var: Əli Kərim bulağı” [3, s.11-12].

“Şəhidliyin zirvəsi” şeirində Nəsiminin öz əqidə və məsləyinə sədaqəti, eyni zamanda, müəllifin milli və mənəvi yaddaşa, ata-babaların yoluna və müqəddəs ənənələrinə dərinlən bağlılığı da ifadə edilir. Şair Nəsiminin öz mənəviyyatına və inancına sədaqətindən heyratə gəlir və sanki bu möcüzəni – hətta ölüm anında belə insanın öz əhdindən dönməzliyini müasirlərinə nümunə göstərmək istəyir. Aydın olur ki, “Şəhidliyin zirvəsi” şeirini müəllif ustad sənətkarı anmaq, sadəcə xatırlamaq üçün deyil, daha çox onun əfsanəvi şəxsiyyətini və taleyini zamandaşlarına sevdirmək və onları fəvqəlinə qüdrətindən agah etmək üçün yazıb. Şeiri oxuyarkən müəllifin Nəsimi və mühiti məsələsini xüsusilə qabartdığı diqqəti çəkir. Öz amansız və cahil qatillərinin və bu qətlə məzlum, məğlub şəhidlərinin fonunda Nəsimi nə qədər əzəmətli görünür. Nadan və müti müasirləri ilə müqayisədə Nəsimi şəxsiyyəti, həqiqətən, misilsiz dərəcədə yüksəkdir. Əli Kərimin bir şair kimi özünəməxsus qüdrəti və cəsarəti ondan ibarətdir ki, o, Şərq tarixinin ən məşhur və yenilməz şəxsiyyətlərindən birinin qətlini sadəcə baş vermiş, olub keçmiş tarixi cinayət kimi yox, bütün bəşər tarixinin unudulmaz və yaddaşlarda yaşayan faciəsi kimi mənalandırmağa müvəffəq olur. Həqiqətən də, bəşəriyyət 650 ilə yaxındır ki, əzablı və işgəncəli ölümün Nəsimi zirvəsini hərtərəfli və bütöv şəkildə dərk, təsəvvür edə bilmir. Neçə yüzillərdir ki, həmin qatillərin sayı, həmin cahil və nadan mömünlər sürüsü böyük mücahidin və şəhidin dərisini soymaqda, qanını axıtmaqdadırlar. “Şəhidliyin zirvəsi” şeirinin öz dövrü və gələcək üçün böyük əhəmiyyəti, eyni zamanda, Əli Kərim şeirinin ötən yüzildə Nəsimi haqqında yazılmış onlarla poetik nümunələrdən ciddi fərqi məhz bundan ibarət idi: “Altı yüz ildir bəşər ağırlardan inildər. Altı yüz ildir bəşər düşünər, çatmaz yenə məşəqqətli ölümün Nəsimi zirvəsinə. Altı yüz ildir Nəsimini soyurlar, Qanlı yaralarına hələ də duz qoyurlar. “Uf” da demir Nəsimi. Əmmaməlilər baxır dəli suçlular kimi. Təpədən-dırnağadək soyurlar özləri, qorxur, neçin? Göylərə göz dikirlər... Şəhidi görməməkçin...” [4, s.90].

“Şəhidliyin zirvəsi” şeirinin ikinci bir mühüm özəlliyi Nəsimi obrazını onun öz estetik dünyagörüşünün fonunda canlandırmaq gücünə malik olmasıdır. Böyük və əzabkeş şairin qələbəsi təkcə amansız sınaqlara dözülməndə, iradəsində deyildi. O öz cəsarəti və əqidəsinə sədaqəti ilə gələcək nəsillərin də inam və təsəvvürlərinin sərhədlərini dəyişməyə, genişləndirməyə nail olur. “Təpədən-dırnağadək əqidə olan kəsin” yenilməzliyi və heyratəmiz mübarizliyi onun haqlılığını öz müasirlərinə göstərdiyi kimi, gələcək nəsillərə də təlqin etməkdədir: “Təpədən-dırnağadək əqidə olan kəsi dırnaqdan-təpəyədək soydu xəncər tiyəsi. Şəhid, odur, nə dindi, göz yaşı tökdü nə də. O oldu yer də, göy də, İlahi də, bəndə də. Amalıyla ağrısı birləşib daha güclü bir qanadla Tanrı tutası yerə uçub o bülənd oldu. Küfr edən çox oldu, duyub bilən də oldu” [4, s.91]. Müasir poeziyada Azərbaycanın klassik sənətkarlarının uğurlu obrazlarından bəhs edilərkən Əli Kərimin Seyid İmadəddin Nəsimi və

Məhəmməd Füzuliyə həsr etdiyi şeirlərin xüsusi çəkisi və yeri olduğu ədəbiyyatşünaslıqda dəyərləndirilib. Bu şeirlərin poeziya tariximizdəki yüksək mövqeyini şərtləndirən əsas səbəblərdən biri kimi Əli Kərimin ədəbiyyatımız tarixini, xüsusən klassik poeziyamızın mahiyyətini və fəlsəfəsini dərinlən bilməsi göstərilib. Bu nöqteyi-nəzərdən akademik Tofiq Hacıyevin “Əli Kərim poeziyası” məqaləsində vurğulanmış aşağıdakı mülahizələr diqqətəlayiqdir: “Onun fitrətində siftdən şairlik istedadı var idi; ancaq məhz bu səpkidə – belə üslubda yazmaq həyatının şüurlu dövründə müəyyənleşdi. O, klassik ədəbiyyatımızı da gözəl bilib. Nəsimiyə, Füzuliyə şeir həsr edib; bu şeirlər yubiley plakadı deyil, onların şair obrazından elə cizgilərdir ki, bu cizgilər onların üslubunun iliyinə gedir – onları duyan, bilən adam bu cizgiləri görə bilər” [5, s.10].

Ədəbi tarixdə şərəfli və unudulmaz səhifə yaradan şair. Müasir poeziyada Nəsimi obrazından söz açarkən Xəlil Rza Ulutürkün bu mövzudakı şeirlərini ayrıca qeyd etmək yerinə düşər. Seyid İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyinin bütün ölkəmizdə və dünya miqyasında geniş qeyd edildiyi 1970-ci illərin əvvəllərində Xəlil Rza Ulutürk ustad sənətkara bir neçə şeir həsr etmişdi. Bu şeirlərdə vətənpərvər şair öz ustadına sonsuz sevgisini ifadə etməklə bərabər, eyni zamanda, böyük sənət və şəxsiyyət bərəsindəki mühüm fikirlərini də tərənnüm etməyə can atıb. Xəlil Rza Ulutürk, demək olar ki, bir-birinin ardınca yazdığı “Cahana sığmayan şair”, “İgidlər, dahilər”, “Od”, “Sevdiyim sənətkara”, “Babalar” və s. şeirlərində sənətkar və şəxsiyyət problemini önə çəkmiş, bu məsələlərə dövrünün mənəvi-estetik ehtiyaclarından çıxış edərək yanaşmışdır.

“İgidlər, dahilər” (1973) şeiri bu cəhətdən son dərəcə səciyyəvidir. Müəllif hər bir millətin tarixinin şərəfli və unudulmaz səhifələrini yaradan insanlar bərəsində düşünür. Onların adi adamlardan fərqi nədədir? Daha doğrusu, hansı insanlar əbədiyaşarlığa nail ola bilər? Şair bu cür dərin və fəlsəfi düşüncələrə dalır:

Baxıram... qəbiristan qəbirlə dolu,
Nəsillər yanında nəsillər yatır.
Birləşir köhnənin, təzənin yolu
Əsrlər üstündə əsrlər yatır.

Fikirlər içində çırpınır könlüm,
Gedən yer üzünə bir daha gəlmir.
Həyatdan hamını qoparır ölüm,
Yalnız dahilərə toxuna bilmir!
Yalnız igidlərə toxuna bilmir! [6, s.130]

Ölümün dahilər qarşısındakı gücsüzlüyünün səbəbi insanları və insanlığı həmişə düşündürüb. Şeirin üçüncü bəndində müəllif ölməzliyin, daha doğrusu, dahilərin ölümsüzlük sirlərindən birini bizə məlum edir:

Qədim Şıx düzündə ayaq saxla, dur,
Ölməz sənətkarı yada sal bir an.

Ölüm, elə bil ki, qurd oğlu qurddur,
Qorxur dahilərin göz işığından [6, s. 130].

Dahi və ölüm təzadı onların mahiyyətindən doğur. Zəti ölüm sonun, qaranlığın və zülmətin ifadəsidir, rəmzidir. Dahilik isə həyatın, başlanğıcın və işığın daşıyıcısı olmaq deməkdir. Dahilərin doğuluşu təkcə bir millətin deyil, ümumən, insanlığın tarixində yeni bir dan yerinin, demək, işığın doğuluşu və yaranışıdır. Dahilər və ölüm arasındakı antaqonistik və əbədi ziddiyyətin baş səbəbi də məhz budur. Müəllifin aşağıdakı misraları öz mahiyyətinə və ümumiləşdirmə dərəcəsinə görə heyranə doğurur:

Nəsimi anında qanlı bir qürur,
Baxır Kainata öz dan yerindən.
On dördüncü əsr yıxılır, durur,
Tutur o ustadın ətlərindən [6, s. 130].

Şeirdə başqa qəbirlər barəsində də düşüncələr yer alıb. Müəllif bərli-bəzəkli, zərlə, mərmərlə zینətlənmiş, nəqşlənmiş qəbirlərdən də söz açır. Onlar gül-çiçəklərlə, qayğı ilə əhatə olunub, səliqə-sahman isə öz yerindədir. Amma bütün bunlar o məzar daşları altında yatanları yaşatmağa qadirdirmi? Şairin bu təəssüf və izzətləri də çox təbiidir:

Ancaq yenə batıb məzarlar yasa,
Heç birinin səsi, sədası gəlmir.
Ölən öz-özünü yaşatmayırsa,
Onu heç bir qüvvə yaşada bilmir [6, s. 130-131].

Şair heç bir fəvqəladə qüvvənin ölən insanları yaşatmağa gücü çatmadığını haqlı olaraq etiraf edir. Yalnız öz torpağına şöhrət olan, öz ana yurdunu şərəfləndirən və insanlığa ad-san gətirən igidlər və dahilərin məzarları bundan müstəsna:

Məzarlar – torpağın dərdi, qubarı
Keçən aylar, illər... unudulmuş.
Fəqət sən yad elə yaradanları,
Məzarlar torpağa şöhrət olarmış.
Mamırlı, yosunlu məzarlar nə çox,
Fəqət yepyenidir Sabir, Nizami.
Dahilər torpağa ölü kimi yox,
Bəlkə basdırılır xəzinə kimi [6, s. 131].

“Cahana sığmayan şair” (1973) şeiri ötən yüzildə Seyid İmadəddin Nəsimiyə həsr olunmuş gözəl və möhtəşəm poetik nümunələrdən biridir. Bu şeir özünün ehtiva

miqyaslarına və fəlsəfi tutumuna görə orijinaldır. Şeir inikas etdiyi zamanlar və mənalər qatı onun əhatə dairəsinin genişliyini, mahiyyəti və mənasının dərinliyini göstərir. Nəsimi və Azərbaycanın üzvi birliyi qayəsi şeirdə leytmotiv dərəcəsinə yüksəldilib. Eyni zamanda, dahi sənətkar və onun taleyi bir neçə zaman müstəvisində nəzərdən keçirilir və dəyərləndirilir. Şeir atəşin və bayram əhvali-ruhiyyəli misralarla başlanır:

Bayramındır bu gün sənin, gözün aydın, ulu şair!
Ellər gəlib bayramına, dünya sənə alqış deyir.
Bu gün dünya göz dikibdir Azərbaycan bayrağına,
Bir bayraq ki, ağac qulpu Nəsiminin qələmidir.

Sığmır bu gün Azərbaycan öz həddinə, hüduduna,
Uzaq Hələb şəhərindən şölə düşüb buluduna.
Beş qitədən əklil gəlir bir şairin məzarına,
Beş qarışıq kiçik məzar dönür cahan gülzarına [6, s. 135].

Bütün dünya, bütün bəşəriyyət Nəsiminin müqəddəs ruhunu həsrətlə və minnətdarlıqla yad edərkən sanki ondan üzr istəyir. Bugünkü nəsilər sanki keçmiş nəsillərin günah və yanlışları üçün Uca Tanrıdan və ulu Nəsimidən bağışlanmalarını arzulayırlar. Təbii olaraq müəllif bu böyük bayram törənində böyük Nəsiminin qətlinə fərman verənləri, bu fərmanın icraçılarını və bu misilsiz haqsızlığı sakitcə müşahidə edən şahidləri, yüzlərlə, minlərlə şahid kütləni xatırlayır:

Hanı ağzı köpüklənən ağ çalmalı üləmələr?
Sümüyü də sürmə olmuş... bu gün ondan nişanmı var?
Sürü-sürü o vaizlər, o qazilər hanı-hanı?
Bu gün dünya görür ancaq yaradanı, yaşadanı! [6, s. 135].

Müəllif şeirdə Nəsiminin həyatı və dolğun obrazını yaratmaq üçün onu həm bugünün, çağdaş gerçəkliyin, həm də keçmişin fonunda, öz mühiti müstəvisində dəyərləndirməyə çalışır. Bu məqsədlə şeirdə istifadə edilən poetik dialoqlar, sual-cavablar obrazın obyektiv və təbii canlandırılmasına xidmət edir. Aşağıdakı lirik mükəlimədə tarixi gerçəkliyə uyğunluq və sədaqət prinsipləri də gözlənilmişdir: “Onlar dedi: – İnsan sığır bir beşiyə, bir tabuta. – Yox! – söylədin, – tabut nədir? Sığmır insan Kainata! – Nəkarasan? – Qışqırdılar. Dedin: – Qızıl dan yerişəm. Dünya mənim sədəfimdür, mən dünyanın gövhəriyəm. Dartındılar yerbəyerdən: – Sən Tanrıya kölə, bəndə. – Yox! – dedin sən – Tanrı özü yaşar məndə, yaşar məndə. Bizim qaynar qanımızda gizli çaylar aşıb-daşır. İnsan kimi yaşayanda insan özü tanrılaşır!” [6, s. 135]

Məhz bu poetik mükəlimə kontekstində Nəsiminin dilindən söylənen aşağıdakı misralar təkcə şairin öz əbədiyyətinə deyil, həm də, ümumən, insanın əbədiyyətinə və gələcəyinə, dünyəvi və ilahi düşüncələrinə yeni impuls verir:

Mən dünənəm,
Mən bugünəm,
Mən keçmişəm, gələcəyəm.
Ölsəm belə, bu dünyaya
Mən yenidən gələcəyəm! [6, s. 136].

Şeirin son bəndi nikbin əhvali-ruhiyyə ilə tamamlanır. Müəllif sanki Nəsiminin yenilməz və əzəmətli obrazının bütün insanlığın qəlbində özünə məskən salmasından qürur duyur. Özünü tanrı sayan və bütün dünyanı öz evi bilən şairə 600 illik bir zaman məsafəsindən ünvanlanmış aşağıdakı poetik xitab, həqiqətən, bütün bəşəriyyətin qəlb nidası və müraciəti kimi səslənir:

Salam, şair!
Sən yenidən bu dünyaya xoş gəlmisən.
Dünya sənin öz evindir,
Xoş gəlmisən evinə sən.
Çoxlarını məhv elədi bu qovğalı, qallı dünya,
Sultanlara qalmadı, yox, Nəsimiyə qaldı dünya [6, s. 136].

“Sevdiyim sənətkara” (1973) və “Od” (1973) şeirlərində də Xəlil Rza Ulutürk əsl sənətkar ruhunu, dahi şairlərin mübarizliyini və yenilməzliyini tərənnüm etmişdir. Bütün yaradıcılığı boyu sənətkar şəxsiyyətinin böyüklüyünü və bütövlüyünü yüksək dəyərləndirən müəllif bu əsərlərində də sənət və şəxsiyyət vəhdətinin baş amil olduğunu vurğulayır. Onun fikrincə, Nizami və Nəsimi, Xətai və Füzuli kimi dahi sənətkarlar mükəmməl şəxsiyyətə sahib olmadan öz yüksək məqsədlərinə nail ola bilməzdilər. “Sevdiyim sənətkara” şeirində aşağıdakı bəndlərdə böyük sənət yaratmağın, başqa sözlə, dahi sənətkar kimi formalaşmağın bütün zamanlar üçün keçərli və həyati qaydası, poetik düsturu ifadə olunub: “Duymaz bu şeirimi buz ürəklilər, Çünki əsl şeir can məşəlidir. Sənət həvəsinə düşməzdən əvvəl Sənətkar mənliyi yetişməlidir. Mənlikdən başlanır ilk meyar, ölçü, İlhamın gövhəri tapılmır asan. Dünyanı, bəşəri tanımaq üçün ən əvvəl özünü tanımalısan. Bilənlər bilirdi. Sən dedin bir də: Cəsurluq adlanan bir məmləkət var. Şəxsi qəhrəmanlıq olmayan yerdə Nə şeir, nə sənət, nə səadət var” [6, s.138]. Fövqəladə mənəvi keyfiyyətlərə, qeyri-adi mənəvi-əxlaqi yüksəkliyə və fəzilətlərə malik ola bildiyi üçün də əsl şair yer üzünün və insanlığın şərəfinə çevrilir, onun adı və əməlləri millətində şöhrət gətirir, hamının sevdiyi sənətkarın hünəri və qüdrəti ilə doğma vətənin hüdudları da genişlənir:

Ərzin bağrındadır şeirin kökləri,
Şair baxışından od-alov törər.
Addımı yerləri, əli göyləri
İdrakı Vətəni genişləndirər [6, s.139].

“Od” (1973) şeirində isə Xəlil Rza Ulutürk şair qəlbinin hərarəti ilə od arasındakı uyğunluğu vəsf edir. Təbiətin bu möcüzəsi ilə şairlər qəlbinin həmcinsliyini və həmahəngliyini diqqətimizə çatdırır. Yəni vətənin və millətin odu, ocağı şairlər qəlbinin istisindən, enerjisindən güc alır. Və həqiqətən inanırsan ki, o dahi insanların – Nizami, Dante, Nəsimi, Füzuli, Şekspir və Vaqiflərin qəlbinin istisi və gözünün işığı olmasaydı, insanlıq minilləri adlayıb bugününümüzə gəlib çata bilməzdi: “Alov qanad verir boz kötöklərə, Düşünüb kimləri salıram yada: Od tapılmayanda özü od tutan Kişilər yaşayıb bizim dünyada. İşığı zülmətin gözü götürməz, Əslində gözüdür işıq gecənin. Gümüş aynasıdır, qızıl fanarı Qaranlıq yollardan gəlib keçənin!” [6, s.137]

Xəlil Rza Ulutürk “Babalar” (1976) şeirində istedadlı və görkəmli müasirləri Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Əli Kərim, Nəriman Həsənzadə, Fikrət Sadıq və başqaları kimi, özünün də ustad sənətkarların varisi və davamçısı olduğunu qürurla etiraf edir. Həm də ustadların bugünkü nəsilərə deyəcəklərini və demək istədiklərini çağdaş şairlərin, yəni özünün və zamandaşlarının söyləməli olduğunu vurğulayır. Başqa sözlə, müasir Azərbaycan şairinin obrazı da məhz ustad şairlərin – Nizamilərin, Nəsimilərin, Nəvailərin, Füzulilərin obrazları və ənənələri fonunda formalaşır:

Biri Şamaxıda, biri Heratda,
Biri İsfahanda, biri Bağdadda...
Daim qandal qırar, gürz vurur onlar
Elə ki, döyüşdən usanarıq biz.

Qarşıda yüz yerdən yarılar dəniz,
Qasırgılar kimi hayqırar onlar.
Özləri ayrılıb cüda düşsə də,
Bizi birləşməyə çağırır onlar [6, s.172].

Nəticə. Yuxarıdakı təhlillərdən göründüyü kimi, müasir Azərbaycan poeziyası özünün əsas inkişaf mərhələlərində həmişə Seyid İmadəddin Nəsimi yaradıcılığına və obrazına güclü mənəvi-estetik ehtiyac hiss edib. Xüsusən Azərbaycan ədəbiyyatında XX əsrin ikinci yarısından etibarən milli-mənəvi yenilənmə və özünüdərk prosesləri gücləndiyi zaman Nizami və Füzuli, Xətai, Vaqif və başqa qüdrətli klassiklərimizin irsinə, onların ədəbi-fəlsəfi enerjisinə ehtiyac artdığı kimi, Nəsimi yaradıcılığına da münasibət və istinadlar yüksələn xətlə inkişaf etmişdir. B.Vahabzadə, Qabil, M.Araz, Ə.Kərim, X.R.Ulutürk, F.Sadıq, F.Qoca, N.Həsənzadə və müasir poeziyamızın başqa tanınmış nümayəndələri Nəsimi haqqında gözəl bədii əsərlər yaradaraq, millətimizin və ədəbiyyatımızın mənəvi cəhətdən zənginləşməsinə və qüdrətlənməsinə təsir göstərmişlər.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Araz Məmməd. Seçilmiş əsərləri. Dörd cildə. I cild. Bakı: Ozan, 2003
2. Əfəndiyev Asif. Bənzərsizlik. Ön söz. Bax: Əli Kərim. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. 1-ci cild. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1974

3. Həbibbəyli İsa. Xalq şairi Məmməd Araz. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1999
4. Hacıyev Tofiq. Əli Kərim poeziyası. Ön söz. Bax: Əli Kərim. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Lider, 2004
5. Kərim Əli. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. 1-ci cild. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1974
6. Ulutürk Xəlil Rza. Seçilmiş əsərləri. 5 cildə. I cild, Bakı: Elm, 2007

Gulgun Aliyeva

The image of Seyid Imadeddin Nasimi in modern poetry

Summary

The article mentions the entrance of one of the prominent representatives of classical Azerbaijani poetry Seyid Imadeddin Nasimi into contemporary poetry. Nasimi is one of the spiritual-aesthetic sources of our national-artistic thought, along with such outstanding masters as Nizami and Khagani, Fuzuli and Khatai, M. Vagif and M.A.Sabir. In particular, in the second half of the XX century, the refer to Nasimi's works was intensified in the poetic process. Poetry Nasimi is one of the key moments in the struggle of Azerbaijani literature for national independence. It is possible to say with certainty that many talented representatives of our modern poetry regularly referred to the works and the image of Nasimi in order to fulfill their poetic purpose.

Гюльгюн Алиева

Образ Сеида Имадеддина Насими в современной поэзии

Резюме

В статье упоминается о вхождении выдающегося представителя классической азербайджанской литературы Сеида Имадеддина Насими в современную поэзию. Насими является одним из духовно-эстетических источников нашего национально-художественного мышления, наряду с такими классиками, как Низами и Хагани, Физули и Хатаи, М.П.Вагиф и М.А.Сабир. В особенности, во второй половине XX века в поэтическом процессе усиливается обращение к творчеству Насими. Поэзия Насими является одним из ключевых моментов в борьбе азербайджанской литературы за национальную независимость. Можно с уверенностью сказать, что многие талантливые представители нашей современной поэзии регулярно обращались к творчеству и образу Насими, чтобы выполнить своё поэтическое предназначение.